

W sądowych procesach stosowania prawa, a zwłaszcza w ramach będącej jego częścią wykładni prawa, sądy powszechnie odwołują się nie tylko do kryteriów *stricti iuris* (określonych głównie w przepisach prawnych), ale także do niewłączonych do prawa wartości pozaprawnych. Te ostatnie mają charakter wartości moralnych (jednostkowych lub społecznych), politycznych lub gospodarczych. Wykorzystywanie tych wartości w procesach decyzyjnych odbywa się na dwa podstawowe sposoby, wynikające przede wszystkim z odrębnych źródeł swobody sędziowskiej. Pierwszym jest zastosowanie specjalnych konstrukcji normatywnych, takich jak generalne klauzule odsyłające (zasady słuszności, dobre obyczaje, zasady współżycia społecznego, itp.), czy ocenne klauzule szacunkowe (ważne powody, trwałe i zupełny rozkład, itp.), natomiast drugim - samodzielne (niezależne od wskazań prawodawczych,) wynikające z naturalnych i nieusuwalnych źródeł sędziowskiej swobody decyzyjnej, uwzględnianie tej aksjologii pozaprawnej przez orzekające sądy. Sposoby te prowadzą do odmiennych skutków prawnych i politycznych.

Badania opierają się głównie na analizie uzasadnień orzeczeń sądowych ale zastosowana także będzie bezpośrednia obserwacja rozpraw sądowych w kontekście użytych w ich trakcie argumentacji aksjologicznych (w wypowiedziach stron czy ustnym uzasadnieniu orzeczenia) oraz na konsultacjach (rozmowach) z sędziami i prawnikami. Porównania uwzględniać będą oba wskazane wyżej sposoby odwoływania się do wartości pozaprawnych, ujęte w perspektywie różnych gałęzi prawa (prawa człowieka, prawo konstytucyjne, administracyjne oraz cywilne), różnych systemów politycznych (system demokratyczny a autokratyczny, szczególnie sytuacja transformacji ustrojowej) czy różnych kultur prawnych (kontynentalna oraz, zupełnie inaczej sytuująca swobodę sędziowską, anglosaska kultura prawna).

Projekt badawczy ma na celu zbudowanie teoretycznoprawnego modelu odwoływania się do tych wartości w procesach stosowania i wykładni prawa w kontekście korzystania ze swobody sędziowskiej, prowadzącego do wskazania elementów optymalnego sposobu odwoływania się do aksjologii pozaprawnej w polskim porządku prawnym. Określi ono aksjologiczną dyskrecjonalność sędziowską od strony jej zakresu i głębokości, zróżnicowania gałęziowego, rodzaju politycznego otoczenia prawa oraz typu kultury prawnej. Pozwoli także na zdefiniowanie w powyższym kontekście relacji pomiędzy praktyką niezawisłych sądów i oczekiwaniami (intencjami) ustawodawcy (co jest szczególnie istotne w odniesieniu do zmian zachodzących w polskim porządku prawnym w kilku ostatnich miesiącach).